

جمهوری اسلامی ایران
وزارت جهاد کشاورزی

موسسه پژوهش‌های برنامه‌ریزی،
اقتصاد کشاورزی و توسعه روستایی

یادداشت هفتگی

سیاست‌گذاری اقتصاد و توسعه کشاورزی و روستایی

سال ۲ / شماره ۳۳ / ۱۴۰۰

۱۴۰۰/۱۲/۲۸

مطالب این شماره

رشد ارزش افزوده بخش کشاورزی در ۹ ماهه‌ی اول
سال ۱۴۰۰ ..... سال ۲
تهیه و تحلیل: کوهسار خالدي

این موسسه با کمال احترام و سپاس، پذیرای نظرات ارزشمند
خوانندگان این اثر می‌باشد

تلفن: ۴۲۹۱۶۰۰۰ نمابر: ۸۸۹۶۶۶۰ صندوق پستی: ۱۵۱۵-۱۵۸۱۵
کدپستی: ۳۷۳۱۳-۱۵۹۸۶

E-mail: aperi@agri-peri.ac.ir
<http://www.agri-peri.ac.ir>

عنوان خبر: رشد ارزش افزوده بخش کشاورزی در ۹ ماهه‌ی

اول سال ۱۴۰۰

تهیه و تحلیل: کوهسار خالدهی

کد: PN-4-14001228-(54)

خلاصه متن خبر

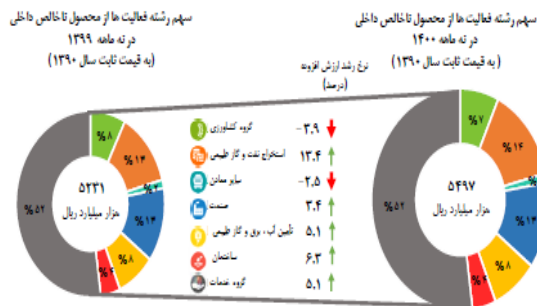
بر اساس آخرین نتایج حساب‌های ملی فصلی مرکز آمار ایران، تولید ناخالص داخلی (GDP) به قیمت ثابت سال ۱۳۹۰ در نه ماهه‌ی اول سال ۱۴۰۰ به رقم ۵۴۹۷ هزار میلیارد ریال با احتساب نفت و ۴۷۲۰ هزار میلیارد ریال بدون احتساب نفت رسیده است که حاکی از رشد اقتصادی ۵،۱ درصدی تولید ناخالص داخلی با نفت و ۳،۸ درصدی تولید ناخالص داخلی بدون نفت در نه ماهه‌ی سال ۱۴۰۰ می‌باشد. بر اساس گزارش مرکز آمار ایران، در نه ماهه‌ی اول سال ۱۴۰۰ ارزش افزوده رشته فعالیت‌های **گروه کشاورزی** (شامل زیر بخش‌های زراعت و باغداری، دامداری، جنگل‌داری و ماهیگیری)، ۳،۹ درصد، **گروه صنایع و معادن** (شامل زیر بخش‌های استخراج نفت خام و گاز طبیعی، استخراج سایر معادن، صنعت، تأمین آب، برق و گاز طبیعی و ساختمان) ۷،۱ درصد و **گروه خدمات** (شامل زیربخش‌های عمده و خرده‌فروشی، فعالیت‌های خدماتی مربوط به تأمین جا و غذا، حمل و نقل، انبارداری، پست، اطلاعات و ارتباطات، فعالیت‌های مالی و بیمه، مستغلات، کرایه و خدمات کسب‌وکار و دامپزشکی، اداره امور عمومی و خدمات شهری، آموزش، فعالیت‌های مربوط به سلامت انسان و مددکاری اجتماعی و سایر خدمات عمومی، اجتماعی، شخصی و خانگی) ۵،۱ درصد نسبت به نه ماهه‌ی اول سال ۱۳۹۹ رشد داشته‌اند.^۱

پیشنهادهای سیاستی

تداوم نرخ رشد منفی ارزش افزوده‌ی گروه (بخش) کشاورزی در فصل پاییز ۱۴۰۰، علاوه بر این که باعث منفی شدن نرخ رشد اقتصادی ۹ ماهه‌ی این بخش در سال مزبور شده است (۳،۹ درصد)، موجب گردیده است که سهم ارزش افزوده‌ی بخش کشاورزی در تولید ناخالص داخلی کشور از حدود ۸ درصد در ۹ ماهه‌ی اول سال ۱۳۹۹ به حدود ۷ درصد در ۹ ماهه‌ی اول سال ۱۴۰۰ کاهش پیدا کند (نمودار ۱).

۱. مرکز آمار ایران (www.amar.org.ir): رشد اقتصادی ۹ ماهه سال

۱۴۰۰ (زمان انتشار ۱۸/۱۲/۱۴۰۰)

نمودار ۱. مقایسه‌ی تطبیقی نرخ رشد و سهم ارزش

افزوده‌ی گروه‌های اقتصادی ایران در ۹ ماهه‌ی اول سال‌های

۱۳۹۹ و ۱۴۰۰ (درصد، ۱۰۰=۱۳۹۰)

منبع: مرکز آمار ایران، (الف-۱۴۰۰)

بررسی نرخ رشد ارزش افزوده‌ی گروه‌های اقتصادی در سال ۱۴۰۰ نشان می‌دهد که تنها گروه کشاورزی کشور در مقاطع ۳، ۶ و ۹ ماهه‌ی سال مزبور، نرخ رشد منفی را تجربه نموده است. نرخ رشد ارزش افزوده گروه کشاورزی در مقاطع زمانی مشابه سال قبل، مثبت بوده است (جدول ۱).

جدول ۱. نرخ رشد ارزش افزوده‌ی گروه‌های اقتصادی

ایران در مقاطع زمانی سال‌های ۱۳۹۹ و ۱۴۰۰ (درصد،

۱۰۰=۱۳۹۰)

شرح	۳ ماهه‌ی اول		۶ ماهه‌ی اول		۹ ماهه‌ی اول	
	۱۳۹۹	۱۴۰۰	۱۳۹۹	۱۴۰۰	۱۳۹۹	۱۴۰۰
گروه کشاورزی	۰،۱	-۴،۵	۱،۷	-۴،۳	۳	-۳،۹
گروه صنایع و معادن	-۵،۳	۱۳،۹	-۰،۴	۹،۱	۱	۷،۱
گروه خدمات	-۴	۴،۶	-۳،۷	۴،۹	-۳	۵،۱
تولید ناخالص داخلی	-۴،۳	۷،۵	-۲،۱	۵،۷	-۱	۵،۱
تولید ناخالص داخلی بدون نفت	-۲،۶	۴،۶	-۱،۵	۳،۸	-۰،۸	۳،۸

منبع: مرکز آمار ایران، (الف-۱۴۰۰)

مذاکرات برجام و کاهش نسبی فشار تحریم‌های اقتصادی ایالات متحده‌ی آمریکا در زمان جوی بایدن در قیاس با دونالد ترامپ در کنار کاهش محدودیت‌های ناشی از بیماری کووید-۱۹ در سال ۱۴۰۰ (به دلیل واکسیناسیون گسترده‌ی جمعیت کشور) در رونق بخشی به فعالیت‌های اقتصادی ایران در سال ۱۴۰۰ به‌ویژه در بخش‌های صنایع و معادن و خدمات کشور، اثرگذاری مثبت باقی گذاشته است. منفی شدن نرخ رشد ارزش افزوده‌ی بخش کشاورزی در سال ۱۴۰۰، عمدتاً می‌تواند ریشه در دو عامل یعنی خشکسالی و افزایش هزینه‌های تولید داشته باشد. بخش کشاورزی کشور با یکی از شدیدترین سال‌های خشکسالی در ۱۴۰۰ مواجه شده است. به نظر می‌رسد که تعمیق این

کاهش رشد ارزش افزوده‌ی گروه کشاورزی در ۹ ماهه‌ی اول سال ۱۴۰۰ باعث شده است که هم سهم آن در تولید ناخالص داخلی (GDP) سال ۱۴۰۰ به ۷ درصد کاهش پیدا کند و هم میزان مشارکت آن در رشد اقتصادی کشور از ۰,۲ واحد درصد در ۹ ماهه‌ی اول ۱۳۹۹ به ۰,۳- واحد درصد در ۹ ماهه‌ی اول سال ۱۴۰۰ کاهش پیدا کنند (جدول ۳). منفی شدن مشارکت گروه (بخش) کشاورزی در رشد اقتصادی کشور در سال ۱۴۰۰ به معنای اثر کاهنده‌ی این بخش بر رشد کلان اقتصاد کشور خواهد بود. این در حالی است که بخش کشاورزی در بسیاری از سال‌های تحریم اقتصادی، نقش و جایگاه مثبت و فزاینده‌ای در رشد اقتصادی کشورمان ایفا نموده است.

با توجه به منفی شدن رشد ارزش افزوده‌ی بخش کشاورزی در سه فصل اول سال ۱۴۰۰، تعمیق آثار خشکسالی در بسیاری از مناطق کشور از جمله‌ی در حوضه‌های آبریز اصلی کشور (زاگرس، شمال غربی و ...) به شکل کاهش محصولات باغی و زراعی از یک سو و حذف یا از بین رفتن بخشی از دارایی‌های مولد (درختان مثمر، دام‌های مولد و ...) از دیگر سو و همچنین بالا رفتن هزینه‌های تولید محصولات کشاورزی، انجام اقدامات سریع ذیل با محوریت وزارت جهاد کشاورزی، ضروری خواهد بود:

(۱) راه‌اندازی مکانیسم برآورد خسارات ناشی از خشکسالی به صورت پویا به منظور آمادگی سریع مواجهه با تبعات آن.

(۲) مدیریت بحران ناشی از خشکسالی در مناطق آسیب‌دیده با هدف حمایت از خانوارها و فعالیتهای کشاورزی آسیب یافته.

(۳) مدیریت عوارض ناشی از افزایش هزینه‌ی تولید با دو رویکرد کوتاه‌مدت (بهبود توزیع نهاده‌های کشاورزی با قیمت حمایتی) و بلندمدت (ارتقای بهره‌وری عوامل تولید کشاورزی).

منابع

- (۱) مرکز آمار ایران (الف-۱۴۰۰). «رشد اقتصادی ۹ ماهه سال ۱۴۰۰». (زمان انتشار ۱۸/۱۲/۱۴۰۰)
- (۲) مرکز آمار ایران (ب-۱۴۰۰). «گزارش شاخص قیمت تولید کننده در ایران - پاییز ۱۴۰۰ (بر مبنای سال پایه ۱۳۹۵)». (زمان انتشار ۹/۱۲/۱۴۰۰)

وضعیت در سال آتی (۱۴۰۱) نیز تداوم داشته باشد. خشکسالی ۱۴۰۰ علاوه بر تشدید فشار مضاعف به نواحی مرکزی، جنوبی و شرقی کشور برای اولین بار شمال غرب و منطقه‌ی زاگرس میانی (کردستان، کرمانشاه، ایلام، لرستان، همدان، چهارمحال و بختیاری و کهگیلویه و بویراحمد) را نیز متاثر ساخته است. زاگرس میانی در سال ۱۳۹۹ حدود ۱۳ درصد از کل ارزش افزوده‌ی بخش کشاورزی کشور را به خود اختصاص داده است. در این مناطق، خشکسالی از سال ۱۴۰۰ منجر به پدیده‌ی جدیدی به صورت خشک شدن چشمه‌های دائمی آب شده است. خسارات ناشی از کاهش آبدی و خشک شدن چشمه‌های آب در استان‌های کوهستانی کشور در سال ۱۴۰۰ نه تنها باعث کاهش شدید تولیدات کشاورزی در سال مزبور گردیده است، بلکه منجر به از بین رفتن بخش زیادی از سرمایه‌های مولد (درختان مثمر) در زیربخش باغبانی نیز گردیده است. نابودی سرمایه‌های مولد باغبانی (درختان مثمر) در سال ۱۴۰۰ و سال‌های آتی در منطقه‌ی زاگرس، علاوه بر کوچک شدن بخش کشاورزی در اقتصاد کشور همچنین می‌تواند به افزایش فقر و مهاجرت‌های گسترده‌ی روستایی در این منطقه منجر گردد. این دو پدیده (فقر و مهاجرت روستائیان) در قالب یک چرخه‌ی مخرب مجدداً در کاهش ارزش افزوده‌ی فعالیت‌های روستایی و کشاورزی این منطقه و مناطق مشابه، اثرگذاری مخرب خود را در آینده بازآفرینی خواهند کرد.

بررسی آثار افزایش هزینه‌های تولید بر کاهش رشد ارزش افزوده‌ی کشاورزی کشور در سال ۱۴۰۰، نیازمند وجود آمار مستند و تحلیل جداگانه‌ای خواهد بود. با این وصف، شاخص قیمت تولید کننده به عنوان شاخصی از هزینه‌ی تولید در بخش کشاورزی، حاکی از روند فزاینده‌ی هزینه‌های تولید کشاورزی در سال ۱۴۰۰ است. مقدار این شاخص برای بخش کشاورزی از ۳۶۰ در پاییز ۱۳۹۹ به ۵۸۸ در پاییز ۱۴۰۰ افزایش پیدا کرده است (جدول ۲).

جدول ۲. شاخص قیمت تولید کننده در گروه‌های اقتصادی در

یک ساله‌ی منتهی به پاییز ۱۴۰۰ (۱۳۹۵=۱۰۰)

شرح	شاخص کل	کشاورزی	معدن	صنعت	تولید برق	خدمات
پاییز ۱۳۹۹	۳۴۷	۳۶۰	۵۹۱	۴۳۳	۱۵۷	۲۷۱
زمستان ۱۳۹۹	۳۸۱	۳۸۹	۶۶۷	۴۸۶	۱۷۲	۲۹۰
بهار ۱۴۰۰	۴۱۹	۴۳۴	۹۲۵	۵۲۶	۱۷۴	۳۲۳
تابستان ۱۴۰۰	۴۶۹	۵۲۸	۱۰۱۸	۵۷۷	۱۷۴	۳۵۹
پاییز ۱۴۰۰	۵۱۵	۵۸۸	۱۰۶۳	۶۳۴	۱۸۶	۳۹۵
نسبت پاییز ۱۴۰۰ به پاییز ۱۳۹۹	۱,۵	۱,۶	۱,۸	۱,۵	۱,۲	۱,۵

منبع: مرکز آمار ایران، (ب، ۱۴۰۰)

جدول ۳. سهم در GDP و مشارکت گروه‌های اقتصادی در رشد اقتصادی ایران در ۹ ماهه‌ی اول سال‌های ۱۳۹۹ و ۱۴۰۰ (درصد، ۱۰۰=۱۳۹۰)

شرح	رشد اقتصادی در ۱۴۰۰ (درصد)			سهم از GDP (درصد)		مشارکت در رشد اقتصادی (واحد)	
	۳ ماهه اول سال	۶ ماهه اول سال	۹ ماهه اول سال	۹ ماهه اول ۱۳۹۹	۹ ماهه اول ۱۴۰۰	۹ ماهه اول ۱۳۹۹	۹ ماهه اول ۱۴۰۰
۱. گروه کشاورزی	-۴,۵	-۴,۳	-۳,۹	۷,۶	۷	۰,۲	-۰,۳
۱-۱) کشاورزی، شکار و جنگلداری	-۴,۹	-۴,۶	-۴,۳	۷,۴	۶,۷	۰,۲	-۰,۳
۲-۱) ماهیگیری	۱۰,۲	۱۰,۵	۱۱	۰,۲	۰,۲	بسیار ناچیز	بسیار ناچیز
۲. گروه صنایع و معادن	۱۳,۹	۹,۱	۷,۱	۴۰	۴۰,۸	۰,۴	۲,۹
۳. گروه خدمات	۴,۶	۴,۹	۵,۱	۵۲,۱	۵۲,۱	-۱,۶	۲,۷
۴. تولید ناخالص داخلی	۷,۵	۵,۷	۵,۱	۱۰۰	۱۰۰	-۱	۵,۱
۵. تولید ناخالص داخلی بدون نفت	۴,۶	۳,۸	۳,۸	۸۶,۹	۸۵,۹	-۰,۷	۳,۳

منبع: مرکز آمار ایران، (الف، ۱۴۰۰)

تهران - بلوار کریمخان زند - انتهای خیابان شهید عضدی (آبان) جنوبی - خیابان رودسر - پلاک ۵
تلفن: ۴۲۹۱۶۰۰۰ نمابر: ۸۸۹۶۶۶۰ صندوق پستی: ۱۵۱۵ - ۱۵۸۱۵ کدپستی: ۳۷۳۱۳ - ۱۵۹۸۶
E-mail: aperi@agri-peri.ac.ir
ECE: ece.aperi@agri-peri.ac.ir
www.agri-peri.ac.ir